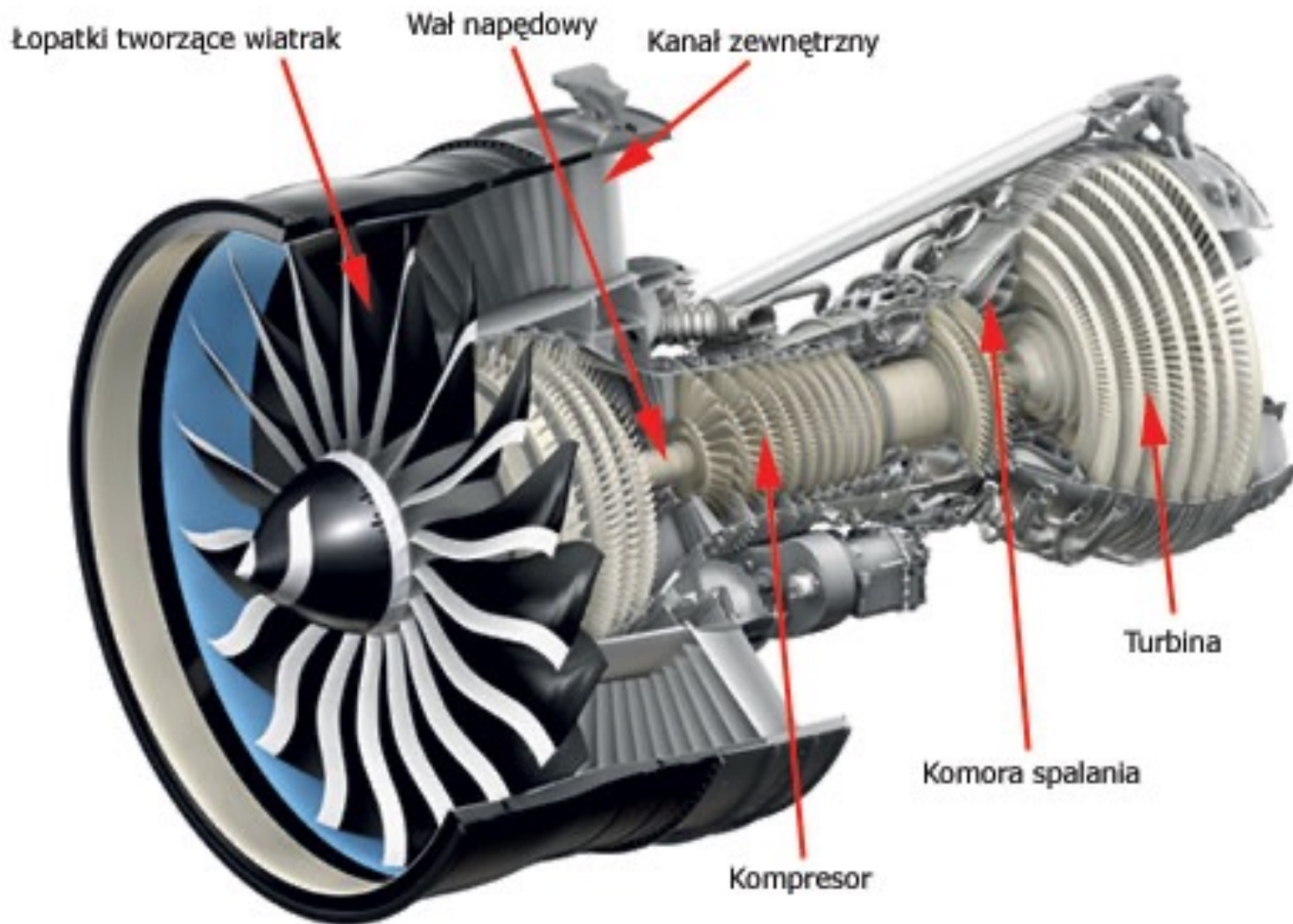

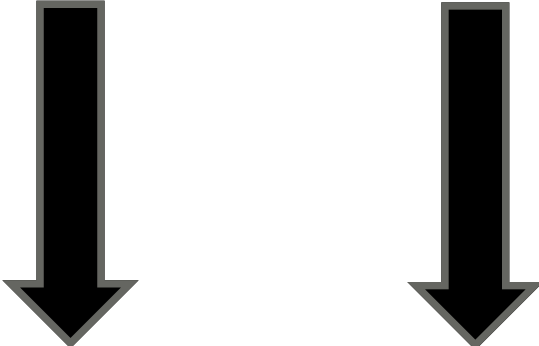
**POWŁOKOWE BARIERY
CIEPLNE
W TECHNICIE LOTNICZEJ**

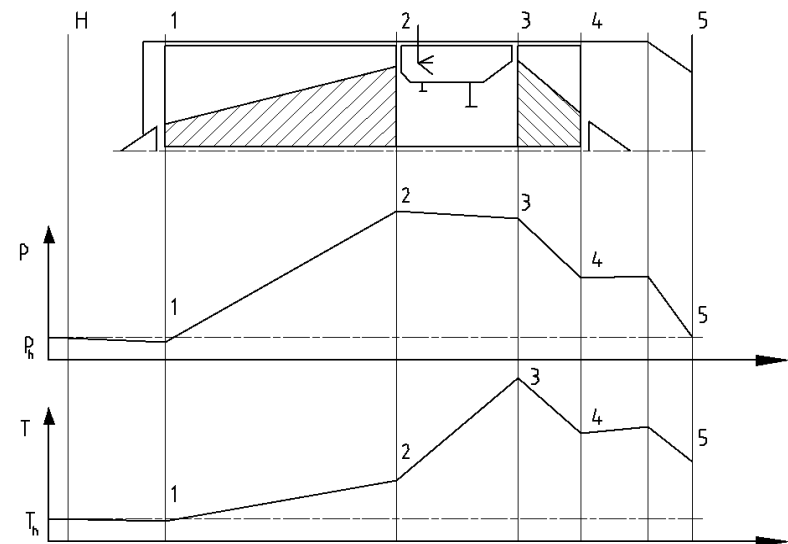
Budowa silnika turbowentylatorowego

Mechanizmy niszczące łopatki turbiny

- Obciążenia mechaniczne
- Obciążenia cieplne
- Działanie lokalnego środowiska spalin
  - *wysoka temperatura,*
  - *obecność spalin zawierających sole i zanieczyszczenia*

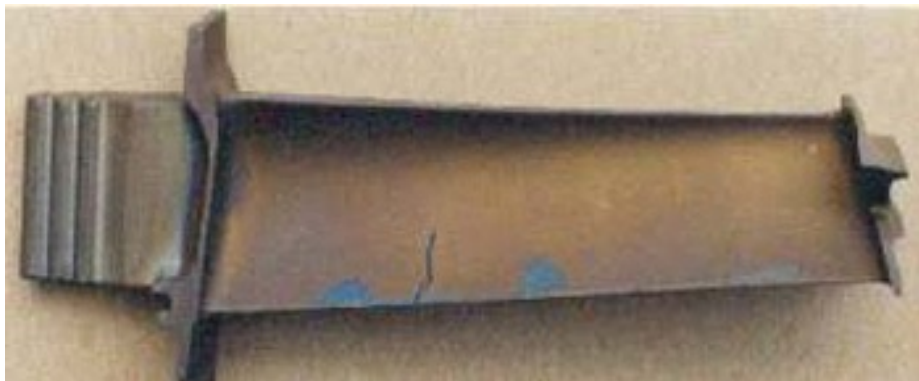

Utlenianie   Hot Corrosion

Utlenianie i Hot corrosion

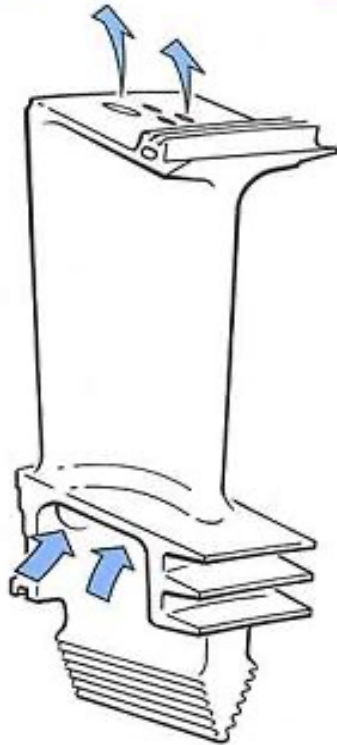
Utlenianie- korozja gazowa zachodząca w środowisku zawierającym jedynie suchy gaz (tlen, azot, związki siarki, spaliny). Jest najczęstszym przykładem korozji chemicznej występującej w środowisku, gdzie materiał narażony jest działanie gorących par i gazów.

Hot corrosion- rodzaj przyspieszonej korozji, zachodzący w obecności soli, zanieczyszczeń takich jak np. Na_2SO_4 , NaCl , V_2O_5 , które w połączeniu tworzą ciekłe osady niszczące ochronne warstwy tlenków. Ta forma korozji może w przeciwieństwie do utleniania zniszczyć materiał w bardzo szybkim tempie.

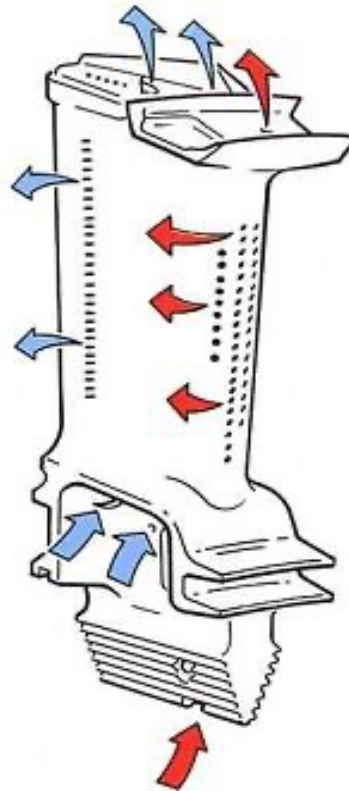
Rozwój konstrukcji łopatek turbin

■ L.P. cooling air   ■ H.P. cooling air

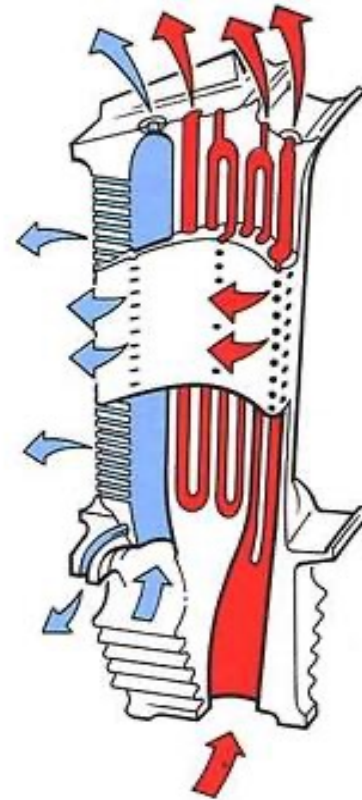
SINGLE PASS,
INTERNAL COOLING
(1960's)

SINGLE PASS,
INTERNAL COOLING
(1960's)

SINGLE PASS,
MULTI-FEED
INTERNAL COOLING
WITH FILM COOLING
(1970's)

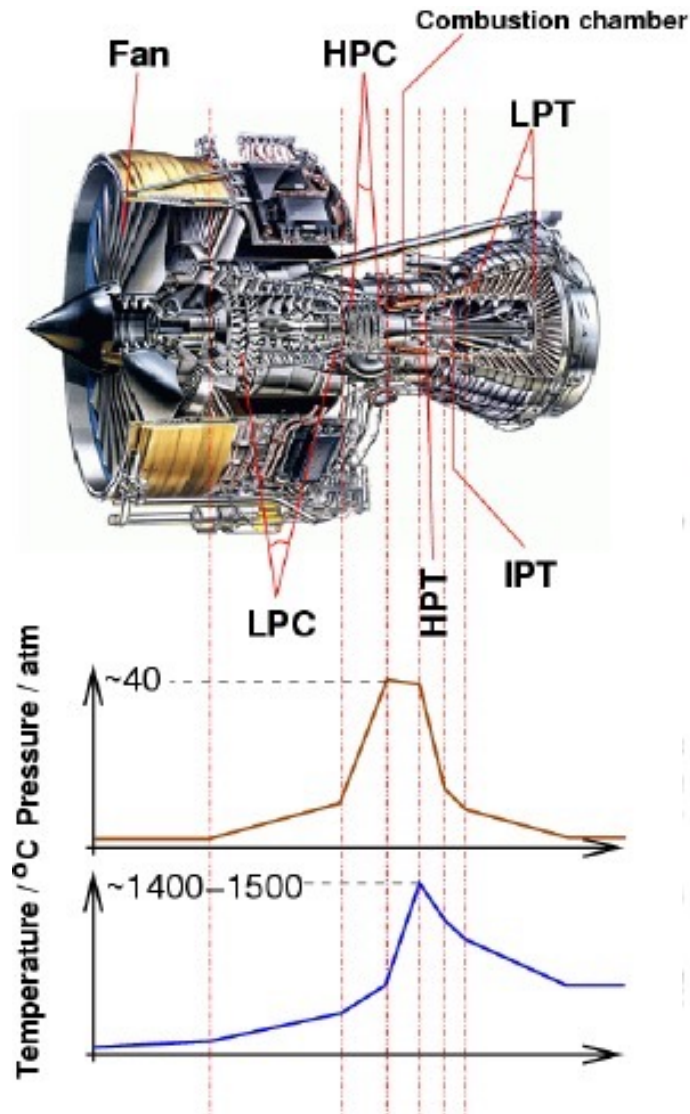
SINGLE PASS,
MULTI-FEED
INTERNAL COOLING
WITH FILM COOLING
(1970's)

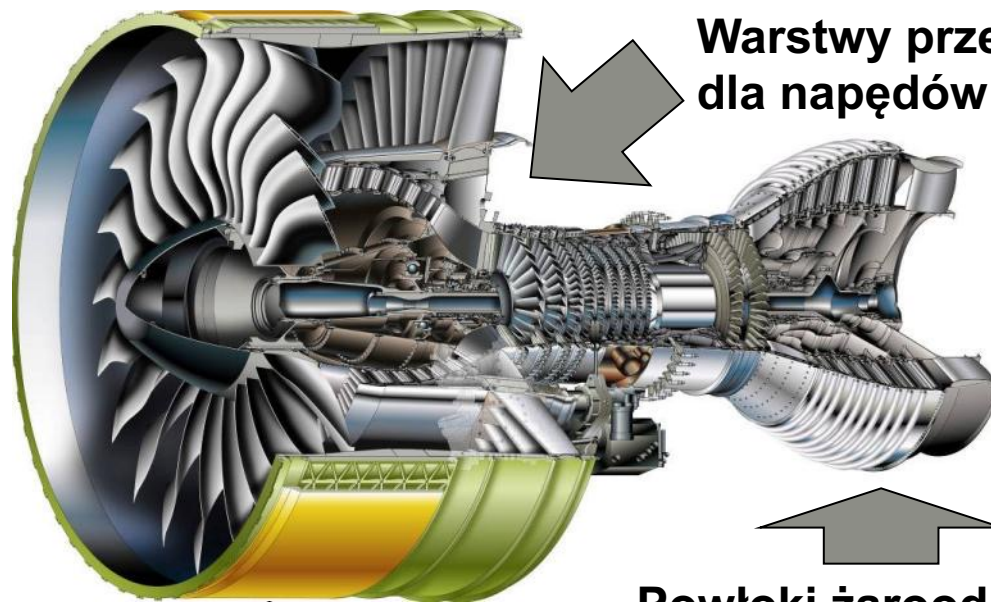
QUINTUPLE PASS,
MULTI-FEED
INTERNAL COOLING
WITH EXTENSIVE
FILM COOLING

QUINTUPLE PASS,
MULTI-FEED
INTERNAL COOLING
WITH EXTENSIVE
FILM COOLING

Rozkład temperatury i ciśnienia na przekroju współczesnego silnika turbowentylatorowego

Powłoki i warstwy ochronne stosowane w silnikach lotniczych

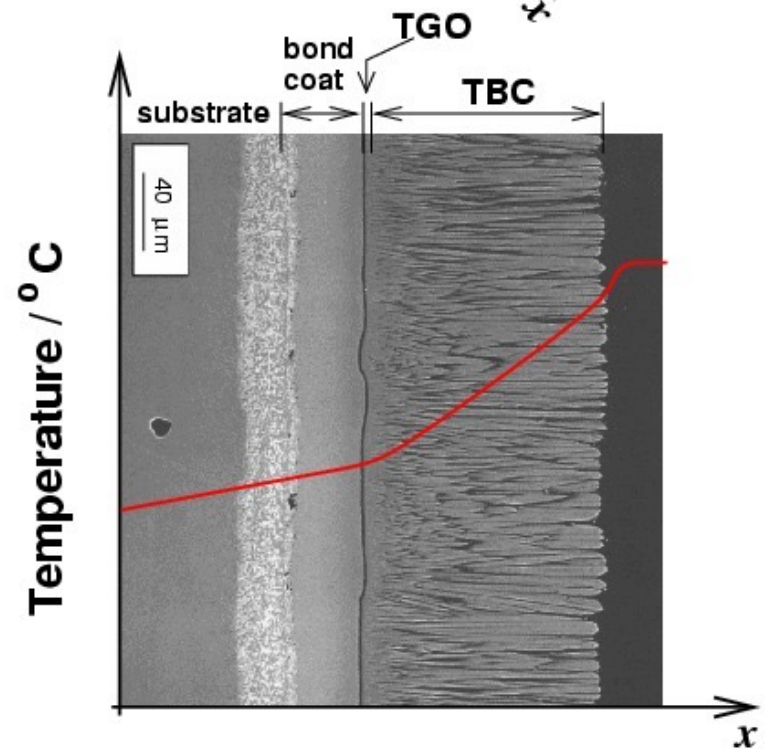
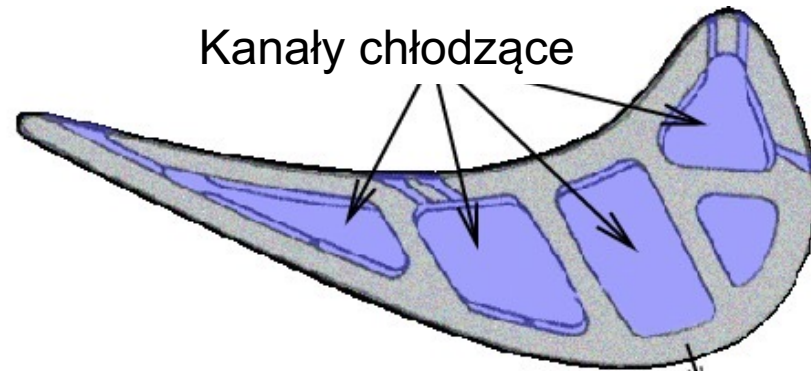

Warstwy przeciwzużyciowe dla napędów lotniczych

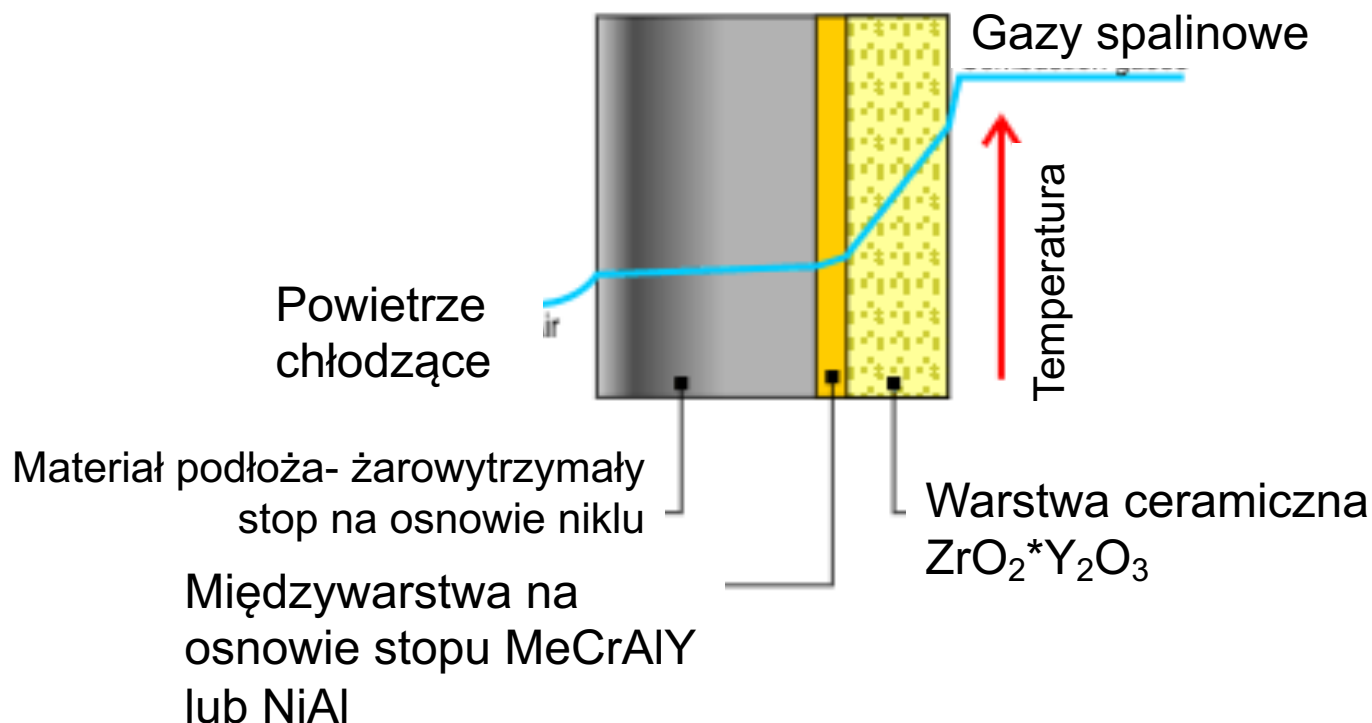
Powłoki odporne na erozję i korozję na elementy sprężarki silnika lotniczego

Powłoki żaroodporne na elementach części gorącej: powłokowe bariery cieplne, warstwy aluminiidkowe

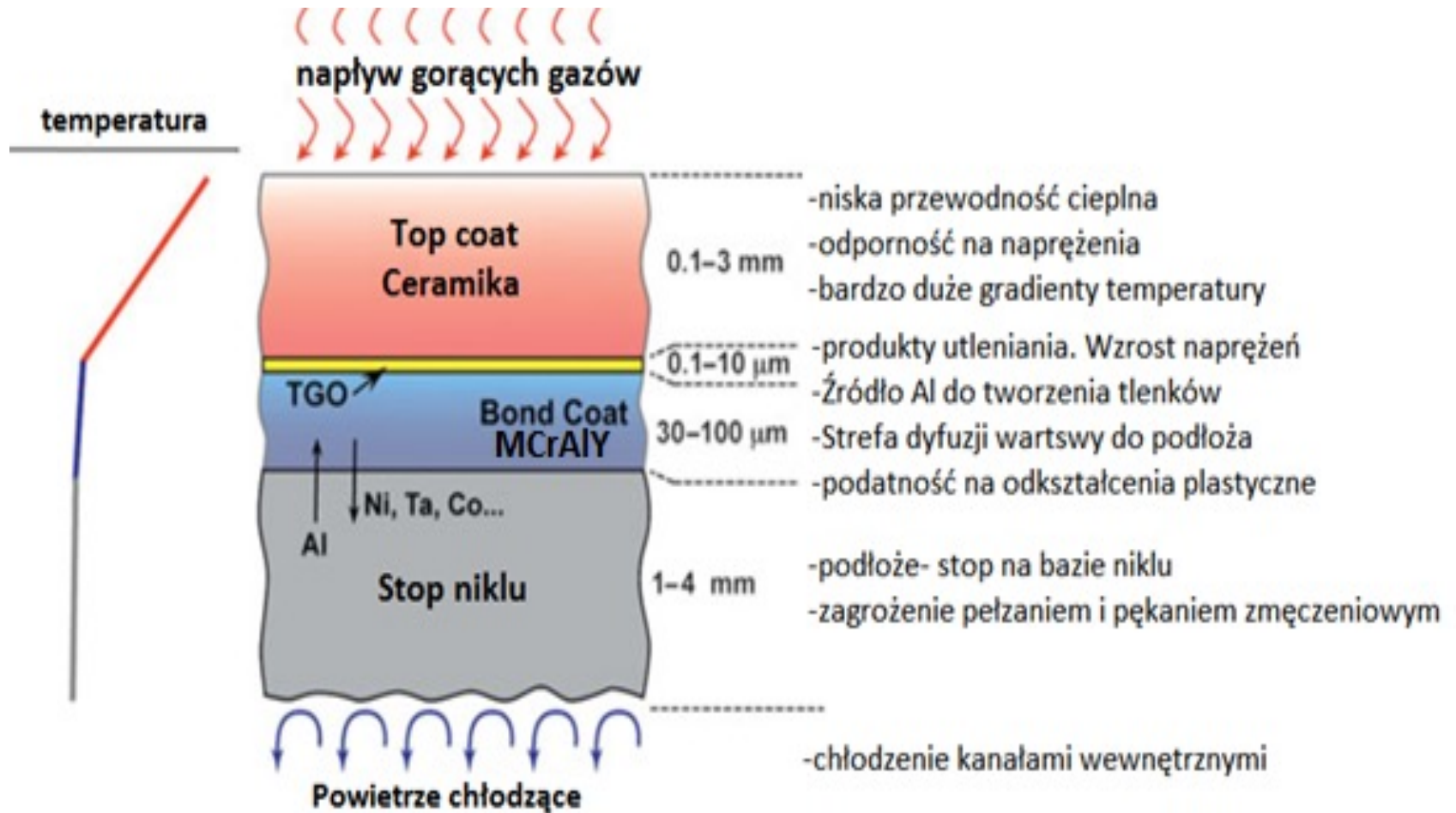
Łopatką turbiny z powłoką TBC

Przekrój łopatkki z powłoką TBC

Budowa powłokowej bariery cieplnej TBC

Powłoka TBC

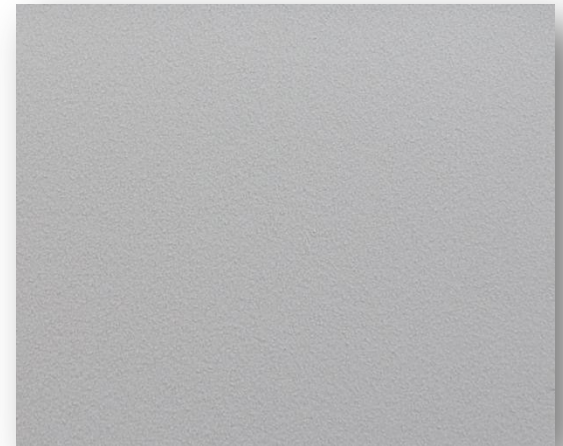
Podłoże – stop IN 713

NiCoCrAlY bond coat -
LPPS, proszek Amdry 997

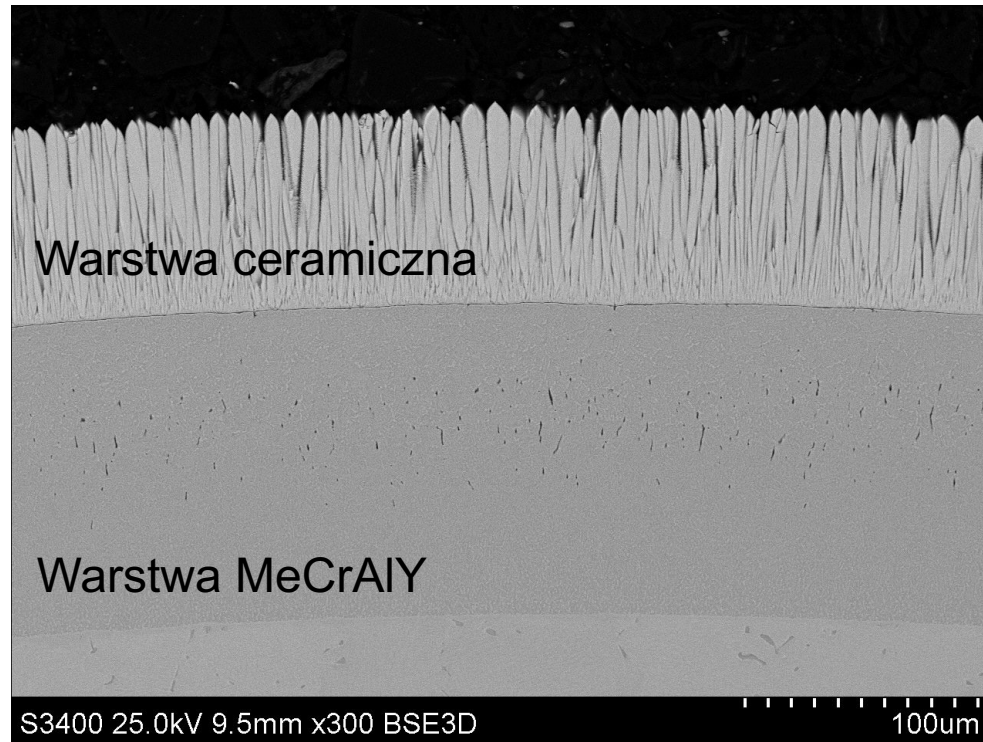

YSZ top coat - **EB-PVD**

***METODA FIZYCZNEGO
OSADZANIA Z FAZY
GAZOWEJ Z
ODPAROWANIEM ZA
POMOCAŃ PALNIKA
PLAZMOWEGO
PLASMA SPRAY – PHYSICAL
VAPOUR DEPOSITION***

Mikrostruktura warstwy TBC wytworzonej metodą EB-PVD

Metody wytwarzania zewnętrznej warstwy ceramicznej powłokowej bariery cieplnej na podłożu łopatek turbin

- ❖ Natryskiwanie plazmowe w warunkach ciśnienia atmosferycznego
- ❖ Fizyczne osadzanie z fazy gazowej z odparowaniem za pomocą wiązki elektronów EB-PVD

Urządzenie do wytwarzania warstwy ceramicznej powłokowej bariery cieplnej metodą EB-PVD

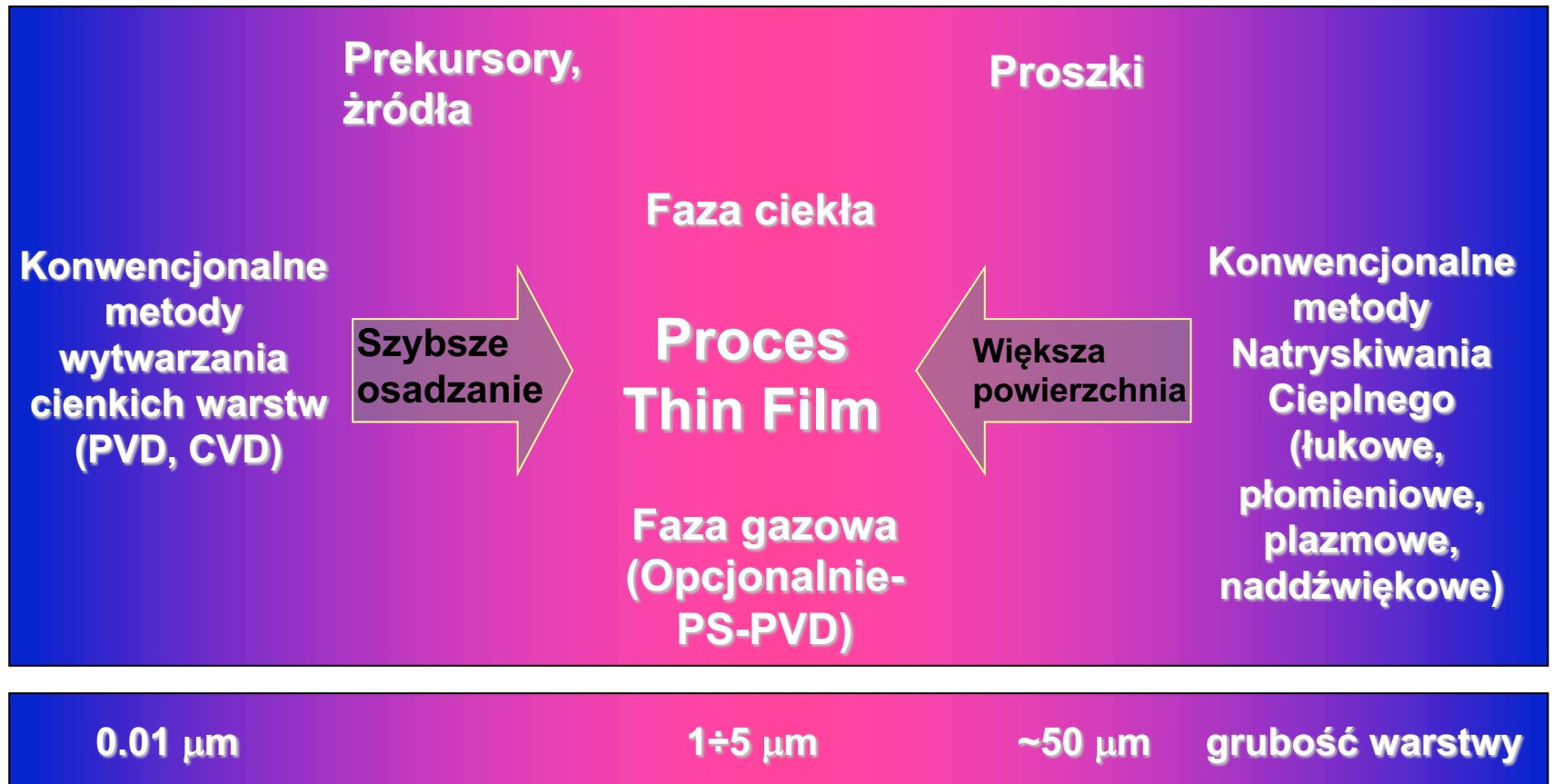
Metody wytwarzania międzywarstwy dla powłokowych barier cieplnych

- ❖ Warstwy aluminiidkowe wytwarzane metodą gazową (VPA)
- ❖ Warstwy aluminiidkowe modyfikowane krzemem cyrkonem, hafnem, chromem - CVD
- ❖ Warstwy aluminiidkowe modyfikowane platyną lub palladem-CVD
- ❖ Nowe rodzaje warstw typu MCrAlY –LPPS/APS

Nowe metody wytwarzania powłok w procesach natryskiwania cieplnego w warunkach niskiego ciśnienia

- ❖ ***THIN FILM*** – możliwość wytwarzania warstw natryskiwanych plazmowo w warunkach niskiego ciśnienia (poniżej 3 kPa) o grubości $>5-20 \mu\text{m}$
- ❖ ***PS-PVD*** – Plasma Spray-Physical Vapour Deposition – proces natryskiwania plazmowego w warunkach niskiego ciśnienia (50-200 Pa) z odparowaniem cząstek materiału (w tym ceramicznego) – **MOŻLIWOŚĆ UZYSKANIA WARSTW CERAMICZNYCH O BUDOWIE KOLUMNOWEJ (EB-PVD)**

Koncepcja metod LPPS-Thin Film oraz PS-PVD

Warunki prowadzenia procesu na urządzeniu LPPS-THIN FILM:

- ❖ moc palnika do 180 kW
- ❖ natężenie przepływu gazu do 200 dm³/min (argon, hel, wodór, azot)
- ❖ możliwość wprowadzania dwóch rodzajów proszku w jednym procesie w tym drobnoziarnistych
- ❖ możliwość wprowadzania tlenu do komory roboczej
- ❖ nakładanie warstw na elementach o różnym kształcie i rozmiarach np. łopatki turbin
- ❖ strumień plazmy - średnica 200-400 mm, długość do 2000 mm
- ❖ prędkość wzrostu warstwy – ponad 100 mm/min

Palniki stosowane w metodzie LPPS- Thin Film oraz PS-PVD

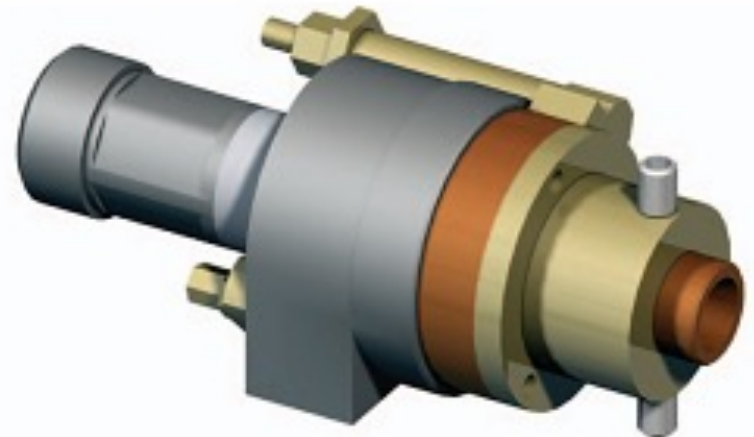
***Konwencjonalny palnik
APS/LPPS***

Moc 50 kW

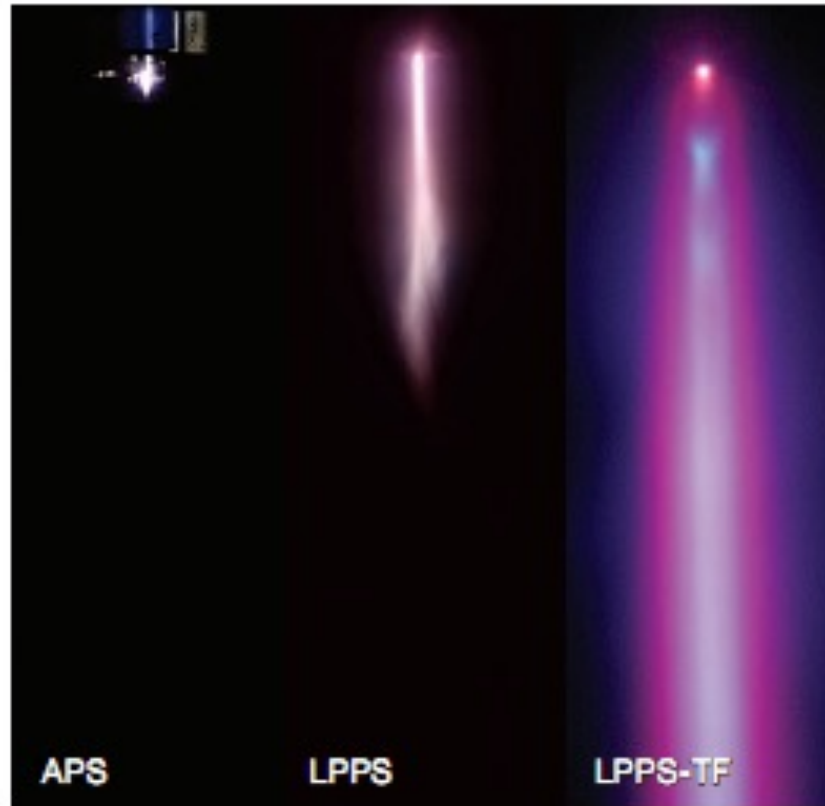
***Wysokoenergetyczny palnik
LPPS/LPPS-TF/PS-PVD***

Moc 180 kW

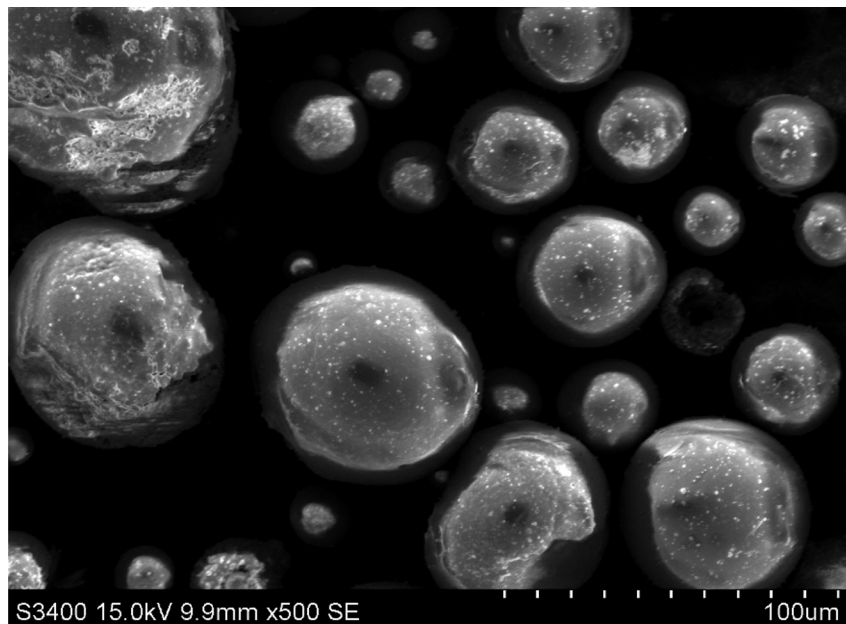

Nowe możliwości natryskiwania metodami LPPS-THIN FILM i PS-PVD

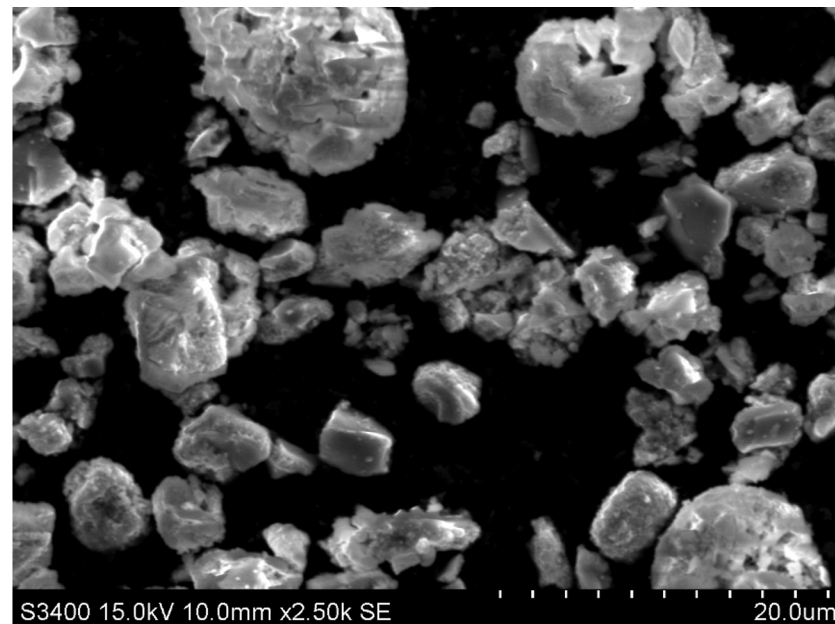
Strumień plazmy w procesach natryskiwania

Nowe możliwości natryskiwania metodami LPPS-THIN FILM i PS-PVD

***Proszek $ZrO_2 \cdot 8Y_2O_3$
stosowany do wytwarzania warstw
ceramicznych metodą APS/LPPS
(Metco 204)***

***Proszek $ZrO_2 \cdot 7.5Y_2O_3$
stosowany do wytwarzania warstw
ceramicznych metodą LPPS-TF oraz
PS-PVD (Metco 6700)***

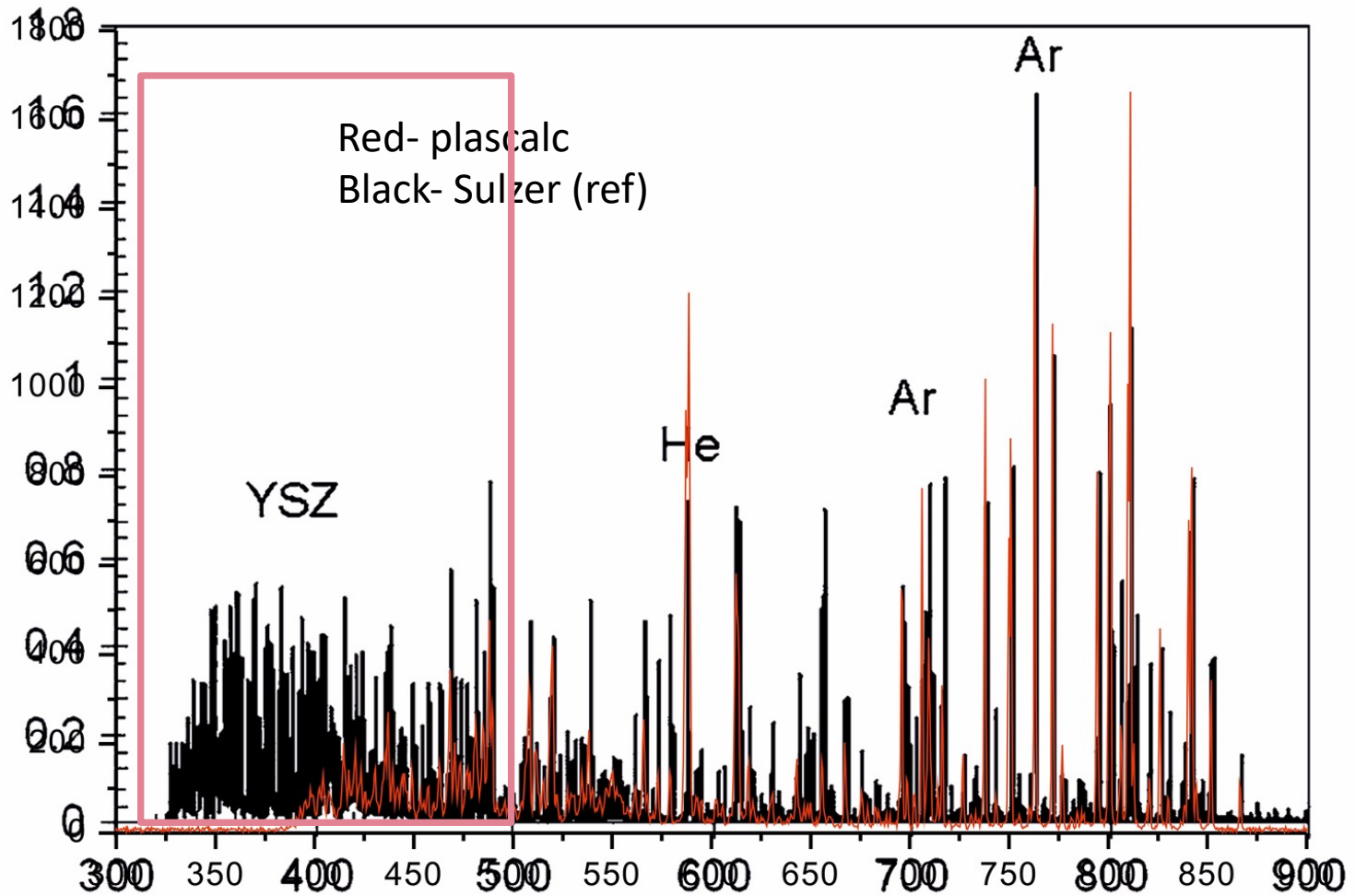
Warstwy żadooprone wytwarzane metodą PS-PVD

- ❖ międzywarstwy na osnowie wieloskładnikowego stopu typu MeCrAlY
  - mała porowatość
- ❖ warstwy ceramiczne tlenku cyrkonu stabilizowanego tlenkiem itru o budowie warstwowej i kolumnowej (z odparowaniem proszku – proces PS-PVD)

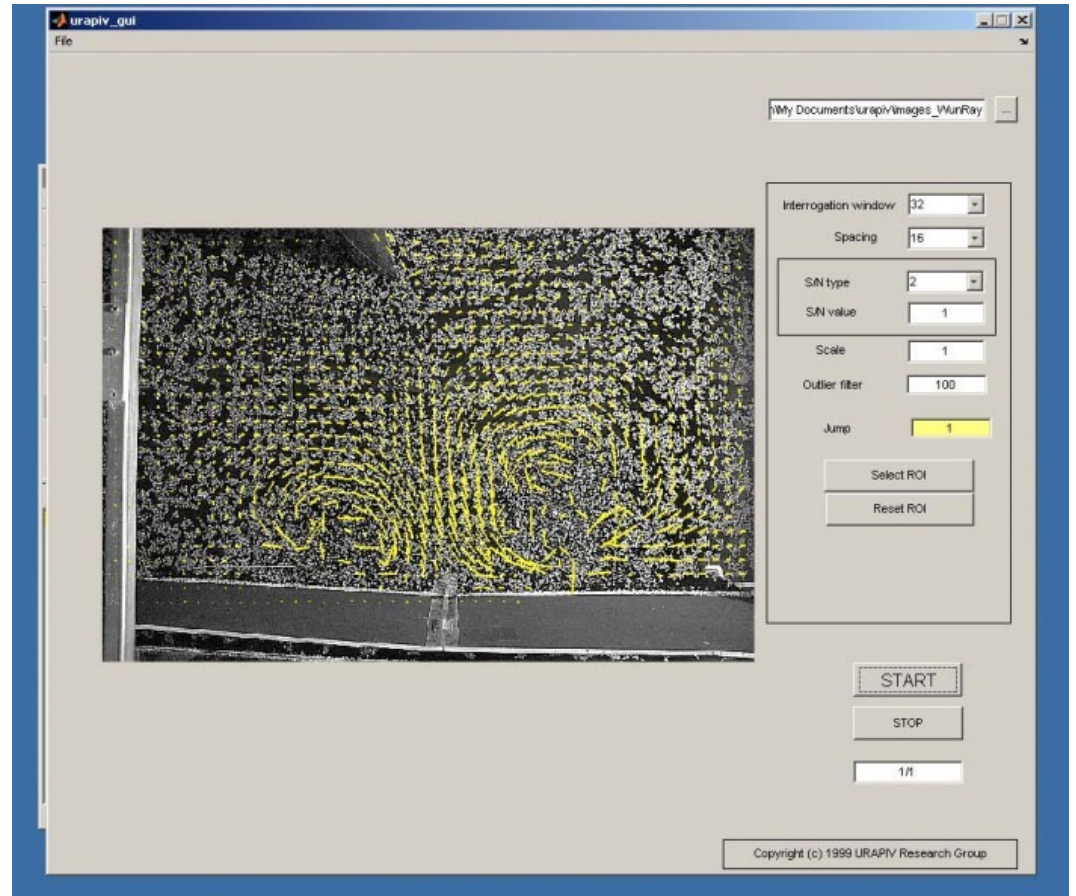
Badania składu chemicznego plazmy

Spektrofotometria- analiza odparowania materiału

Particle Imaging Velocimetry

Pomiary termowizyjne temperatury podłoża

PYROVIEW 380 compact with 384 × 288 pixels

	Spectral range ¹	Measurement range ¹	NETD ²
PYROVIEW 380L compact	8 μm to 14 μm	Range 1: -20 °C to 120 °C Range 2: 0 °C to 500 °C	0.08 K (30 °C, 50 Hz)
PYROVIEW 380M compact	3 μm to 5 μm	Range 1: 100 °C to 300 °C Range 2: 200 °C to 500 °C	0.5 K (200 °C, 50 Hz)
PYROVIEW 380G compact	4.8 μm to 5.2 μm	Range 1: 200 °C to 500 °C Range 2: 400 °C to 1250 °C	1 K (300 °C, 50 Hz)
PYROVIEW 380F compact	3.9 μm	600 °C to 1250 °C	1 K (600 °C, 50 Hz)

Optics with motor or manual focussing.

Field of view (L-Version):

30° × 23°, 60° × 47°, 44° × 34°, 22° × 16°, 11° × 8°, 7° × 5°⁰³, Macro 60 μm

Field of view (M-, G-, F-Version):

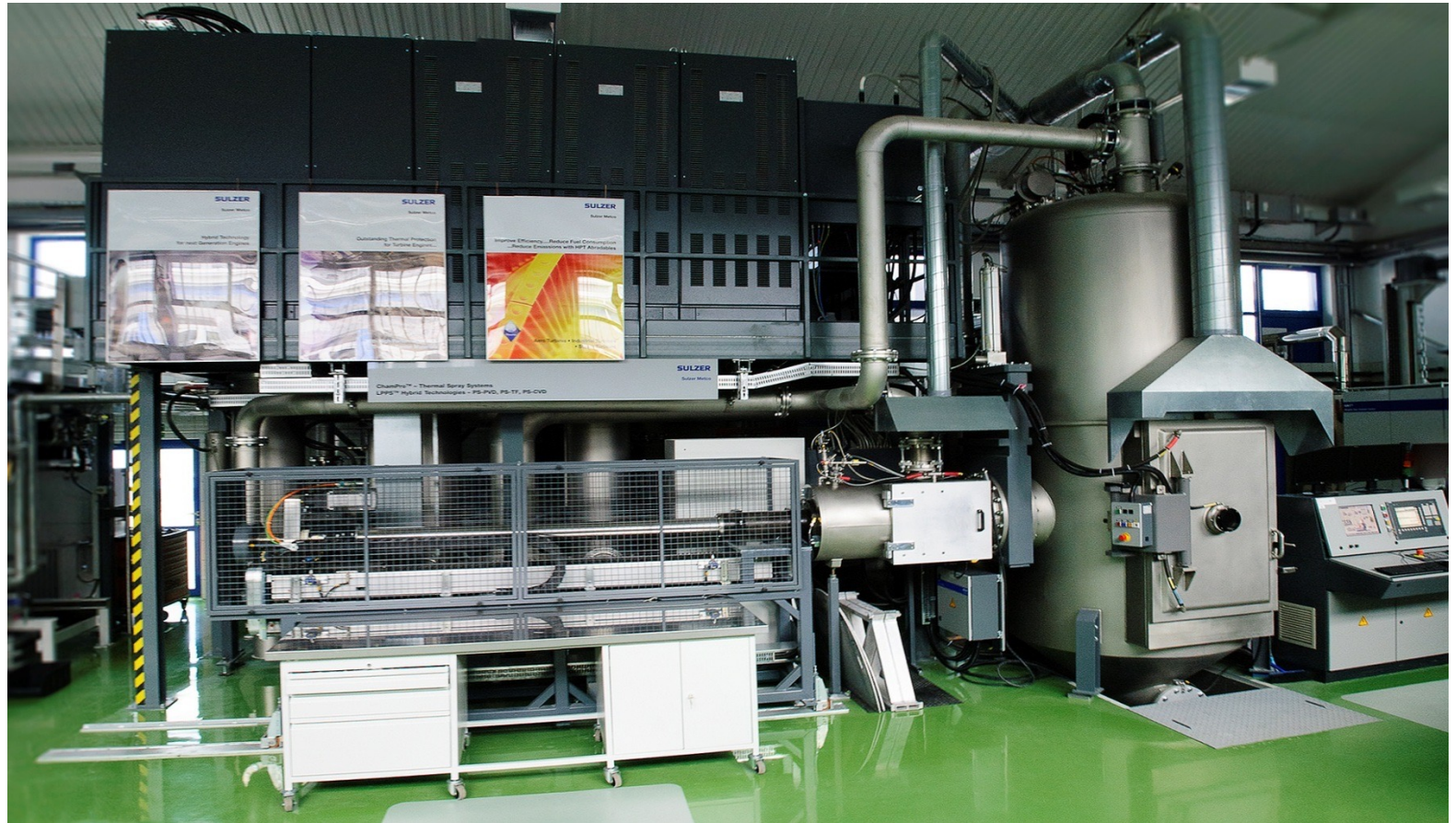
30° × 23°, 51° × 40°, 15° × 12°

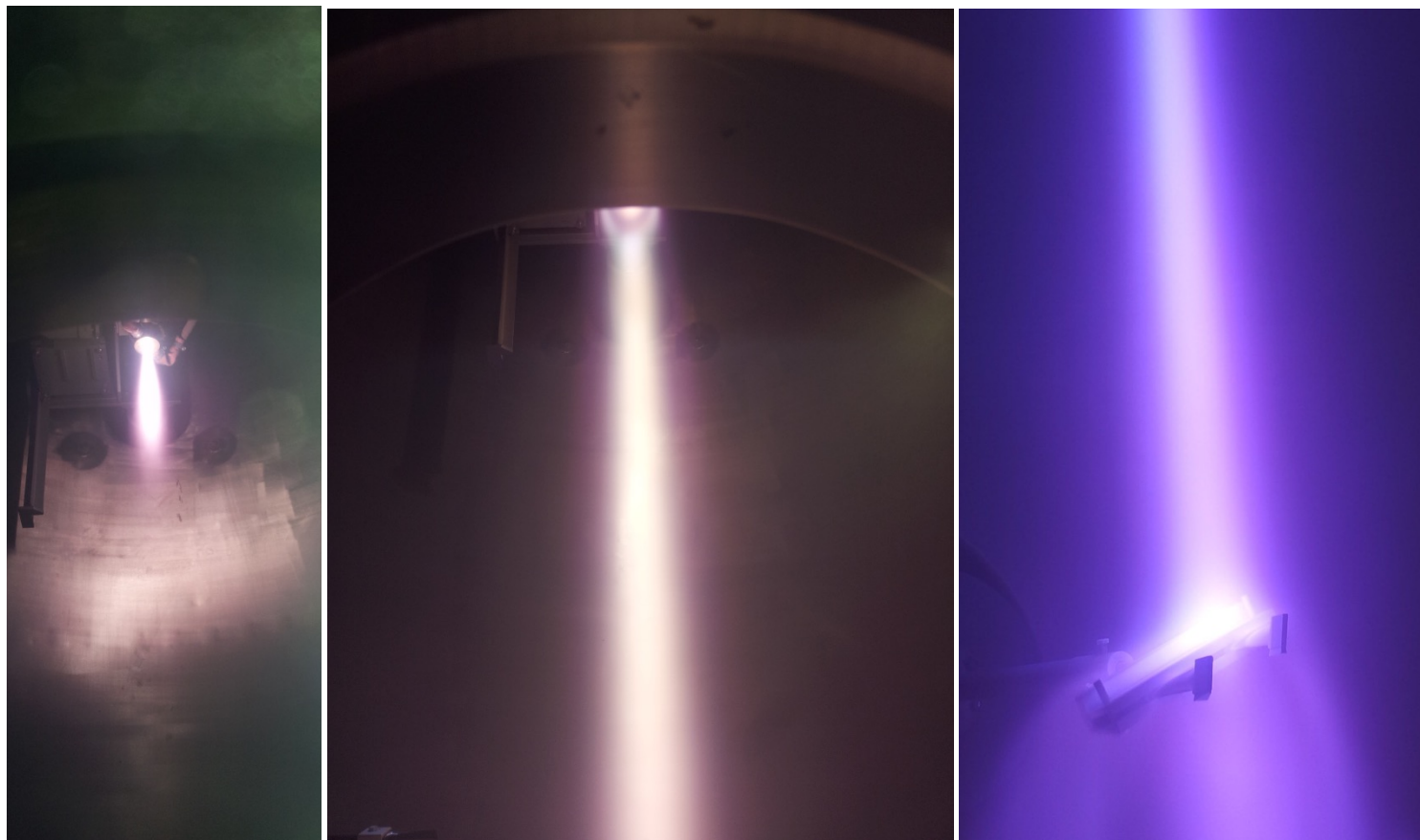
Zastosowanie metody LPPS-TF oraz PS-PVD - zalety

- ❖ niższe koszty w porównaniu z metodą EB-PVD
- ❖ Możliwość osadzania na dużych łopatkach turbiny niskiego ciśnienia oraz segmentach
- ❖ Możliwość osadzania międzywarstwy w jednym procesie wraz z warstwą ceramiczną

Proces natryskiwania warstwy ceramicznej na łopatkę turbiny metodą PS-PVD

Urządzenie do natryskiwania plazmowego metodą LPPS-TF i PS-PVD

Cel i zakres badań

Dostępne dane literaturowe ukierunkowały plan badań na określenie wpływu 4 czynników :

- mocy palnika w trakcie procesu,
- składu chemicznego gazów plazmotwórczych,
- prędkości ruchu próbki,
- ciśnienia w procesie.

Przykład technologii wytwarzania powłok TBC metodą PS-PVD

Materiał podłoża- stop Rene 80 oraz proszek do wytworzenia międzywarstwy

Materiał	Ni	Co	Cr	W	Mo	Al	Ti	Zr	C	Ta	Y
Rene 80	reszta	9.5	14	4	4	3	5	0,06	0,17	-	-
AMDRY 997	reszta	23	20	-	-	8.5	-	-	-	4	0.6

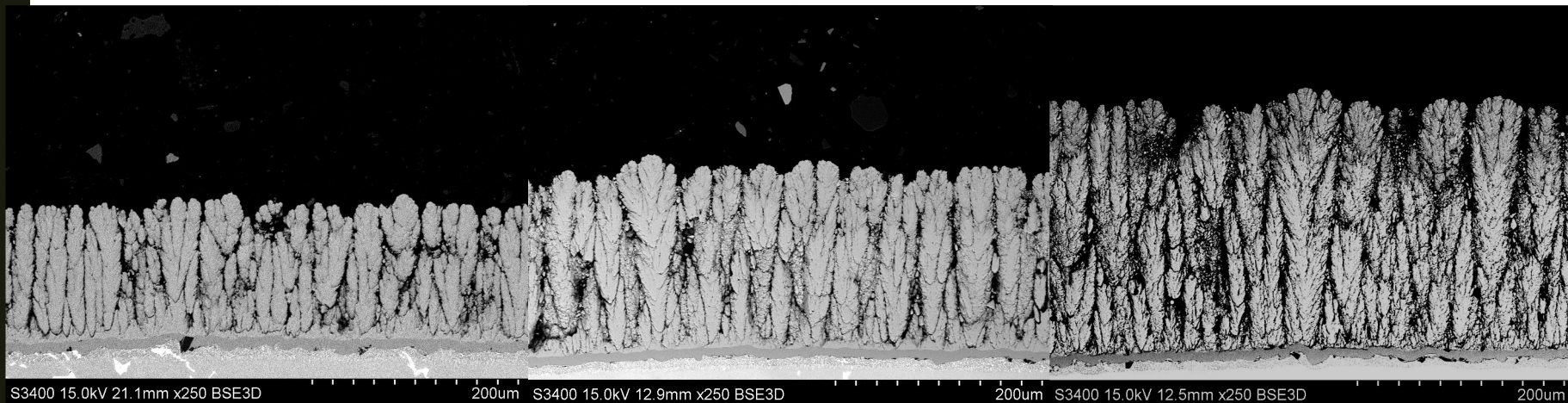
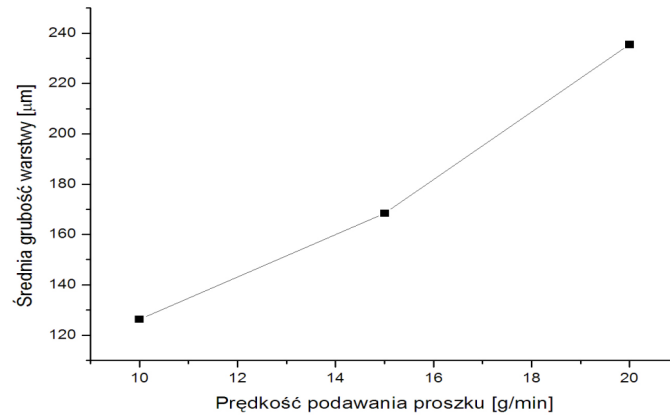
Międzywarstwy:

- **dyfuzyjna warstwa aluminidkowa** typu NiAl modyfikowana cyrkonem wytworzoną w procesie chemicznego osadzania z fazy gazowej (CVD, chemical vapour deposition) z zastosowaniem urządzenia BPX Pro 325S firmy IonBond
- konwencjonalna warstwa oparta na wieloskładnikowym stopie typu **MeCrAlY** (proszek AMDRY 997 firmy Sulzer-Metco) osadzaną metodą natryskiwania plazmowego w warunkach ciśnienia atmosferycznego (APS).

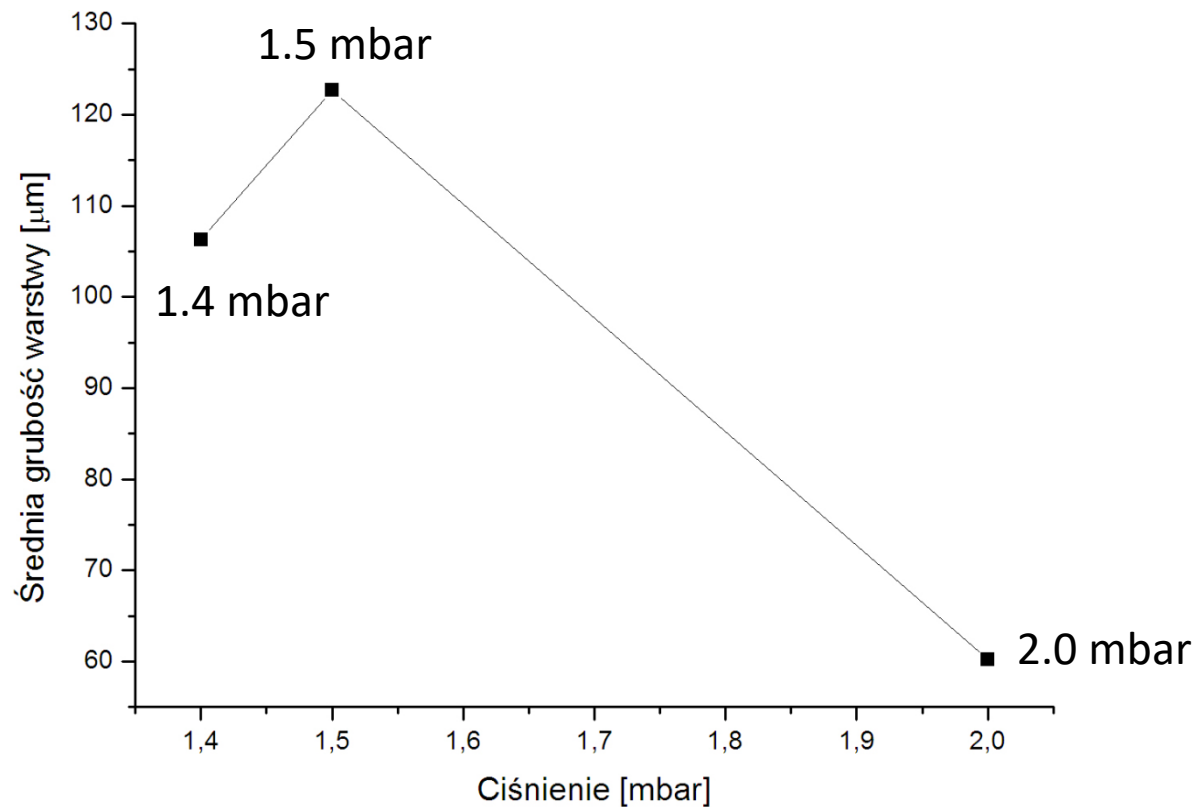
Wartości parametrów osadzania zmieniane w trakcie procesu PS-PVD

Zmienna	Wartości
Ciśnienie [mbar]	1.4, 1.5, 2.0
Natężenie prądu [A]	1600, 2200, 2400
Obroty próbki [rpm]	2, 10, 20
Ilość podawanego proszku [g/min]	10, 15, 20
Stosunek Ar/He	2:1, 1:1, 1:2

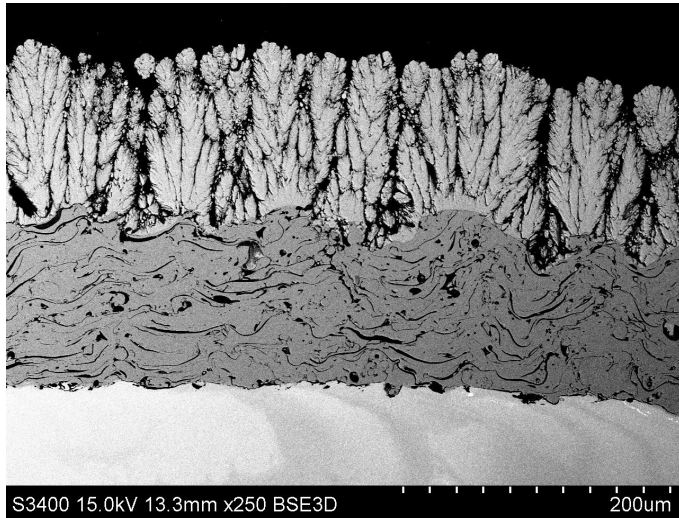
Wpływ ilości podawanego proszku

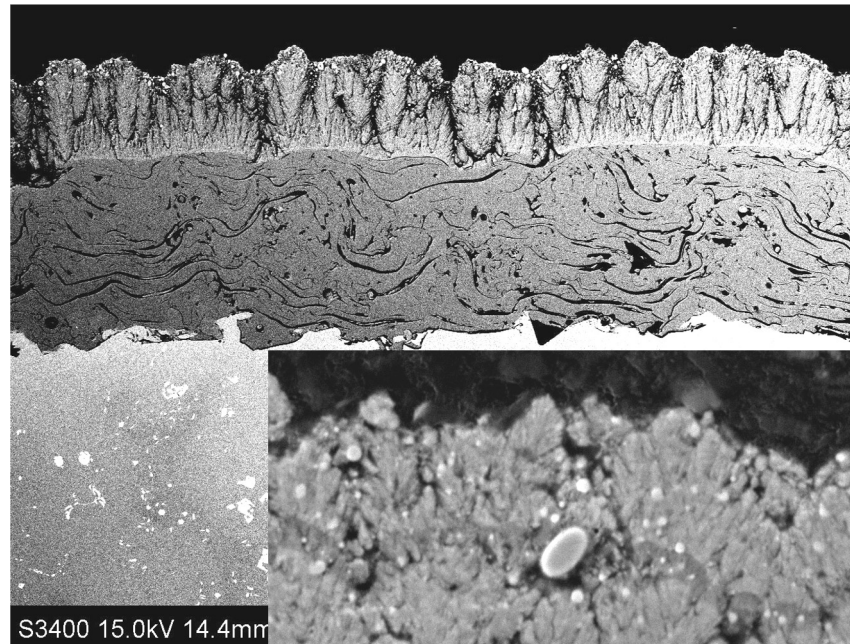
Wpływ ciśnienia w komorze roboczej

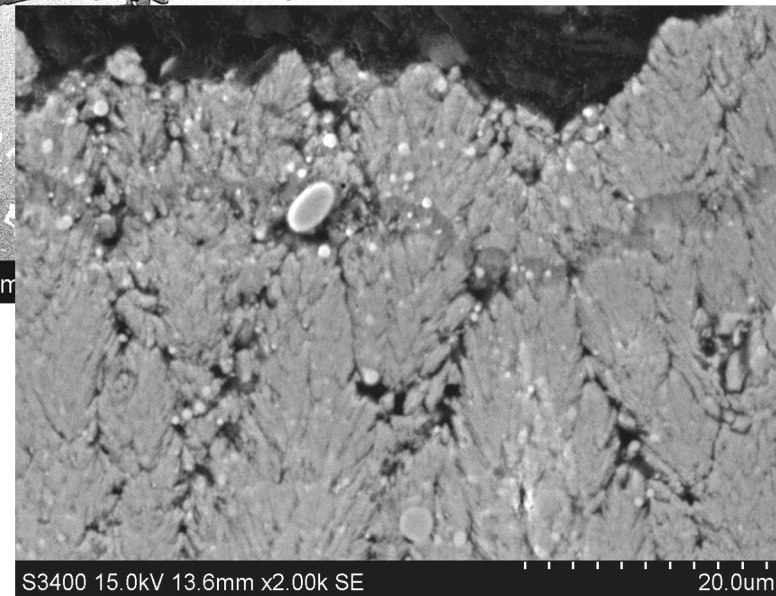
Wpływ ciśnienia w komorze roboczej

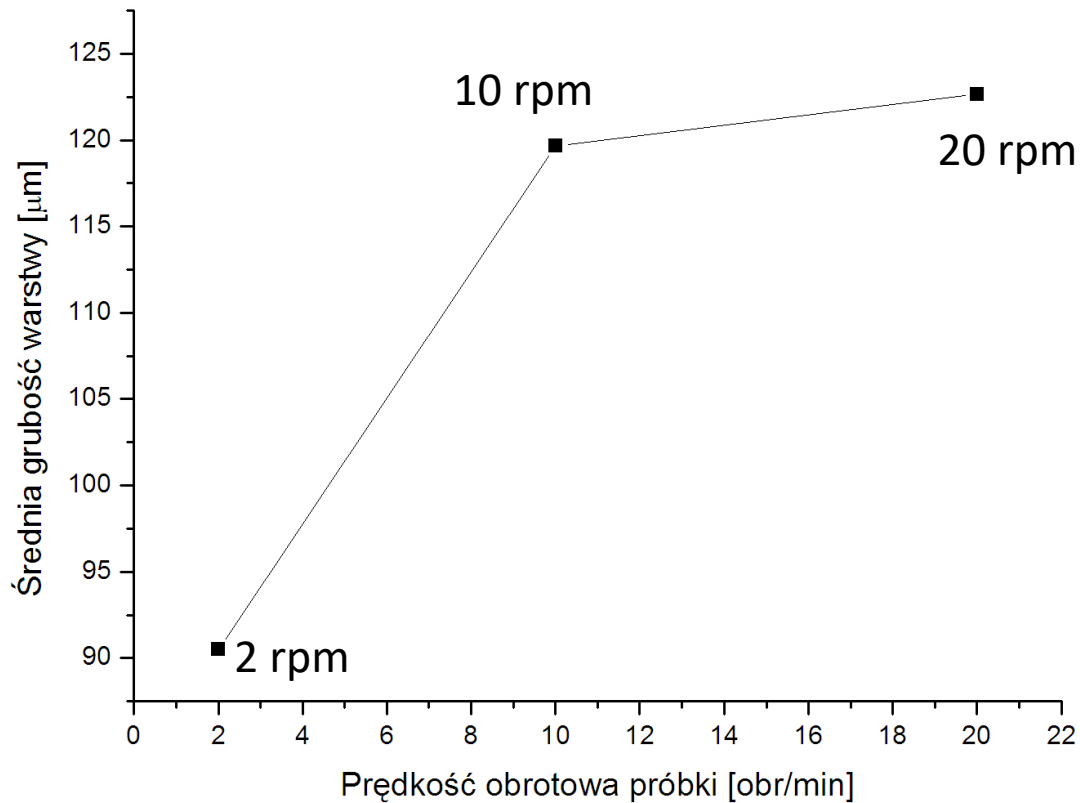
1.5 mbar

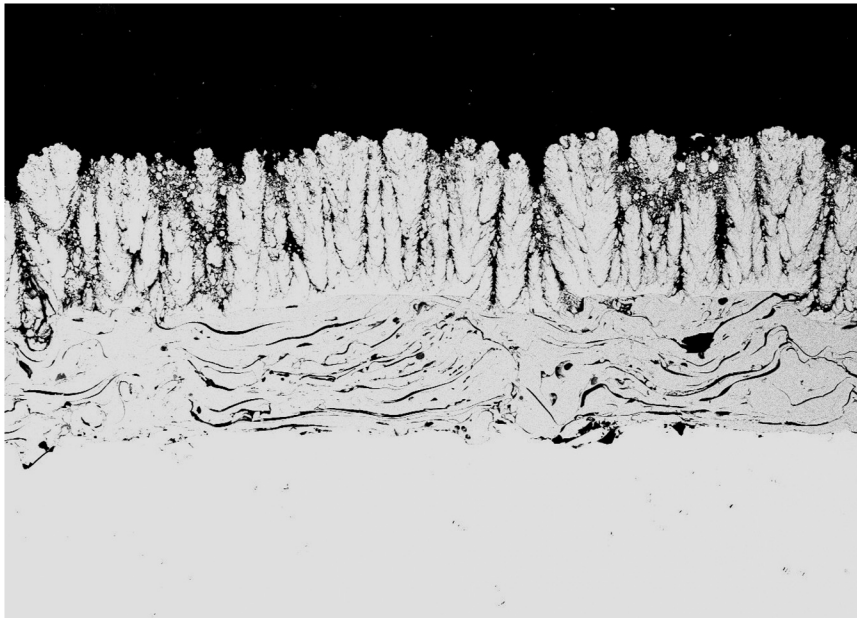
2.0 mbar

Wpływ prędkości obrotowej próbki

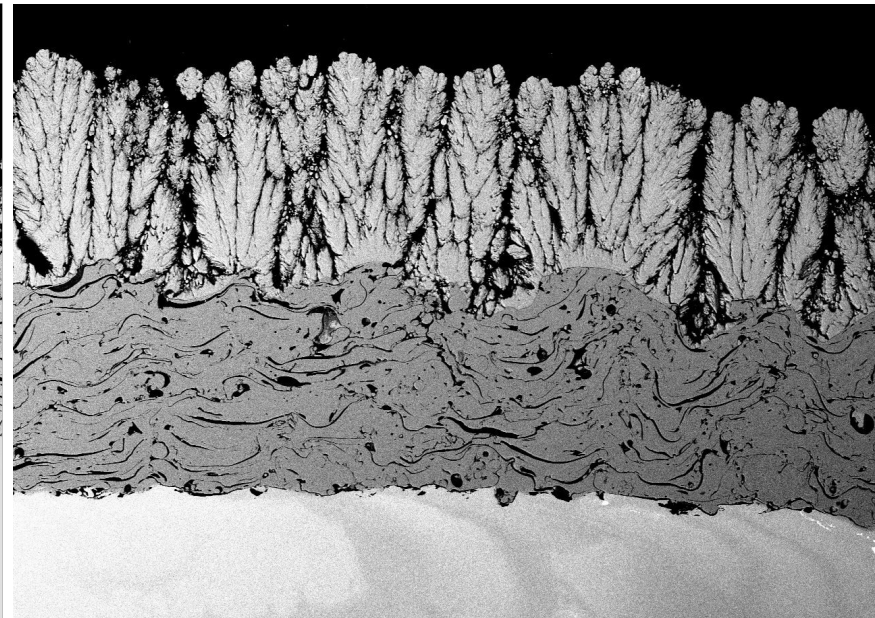

Wpływ prędkości obrotowej próbki

S3400 15.0kV 14.3mm x250 BSE3D 200um

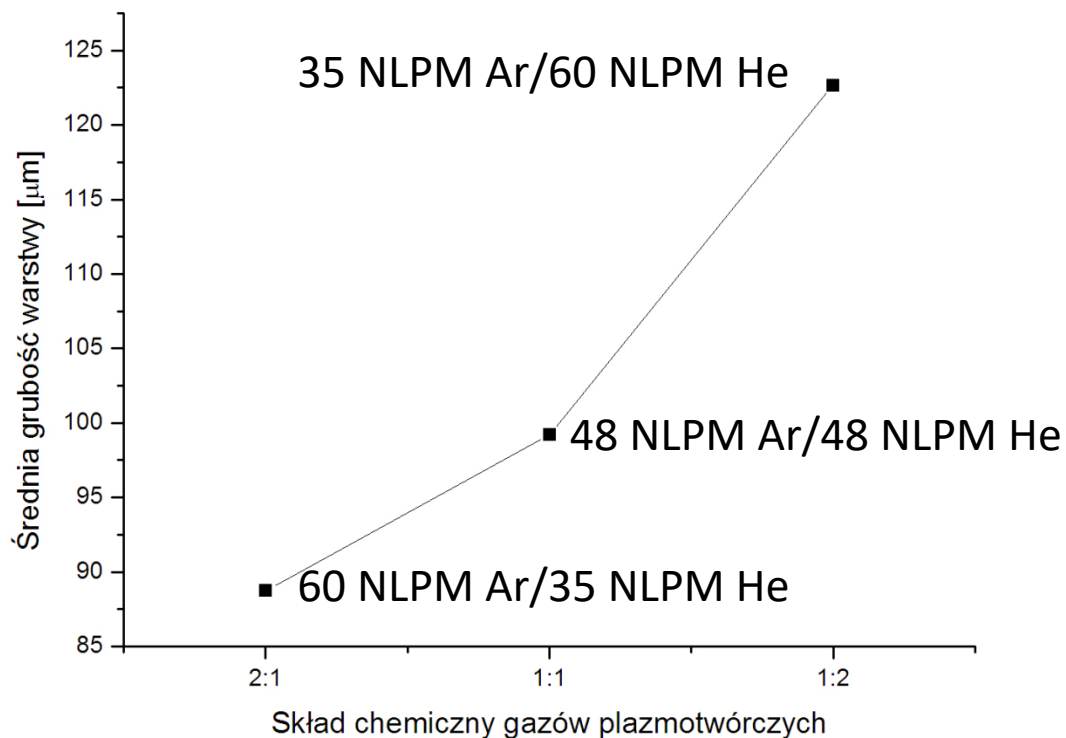
2 rpm

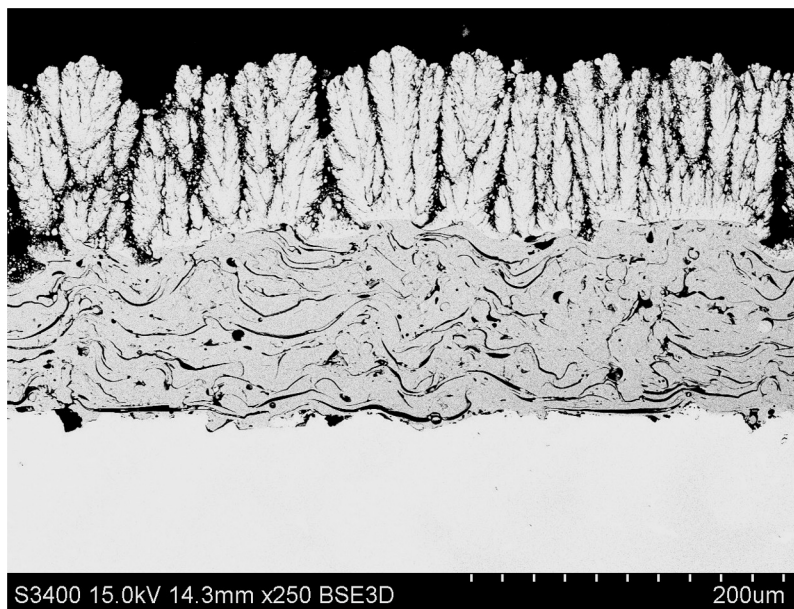
S3400 15.0kV 13.3mm x250 BSE3D 200um

20 rpm

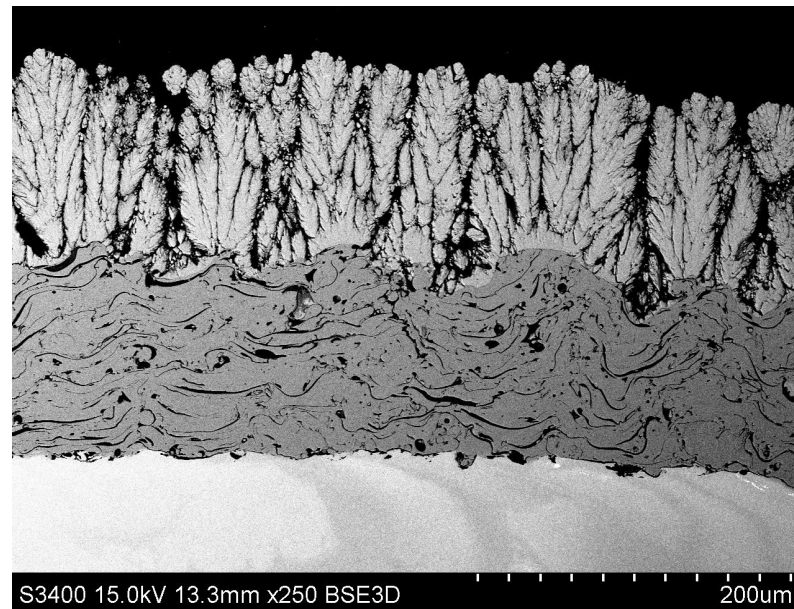
Wpływ składu chemicznego gazów plazmotwórczych

Wpływ składu chemicznego gazów plazmotwórczych

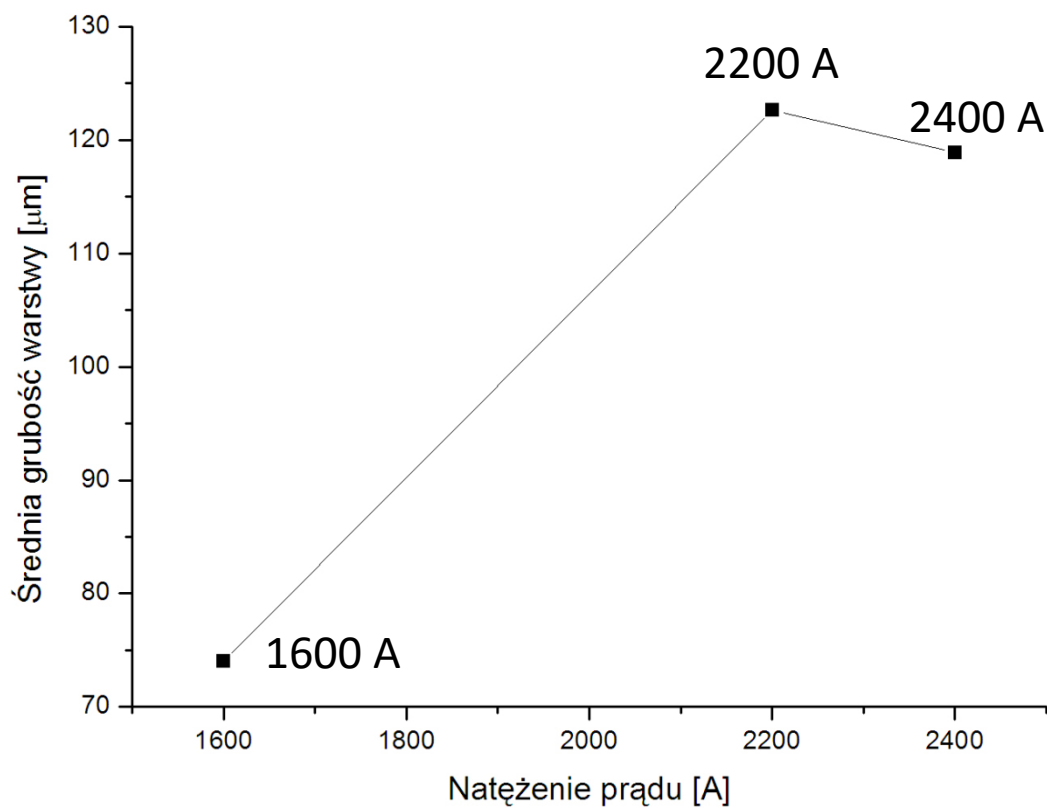

60 NLPM Ar/35 NLPM He

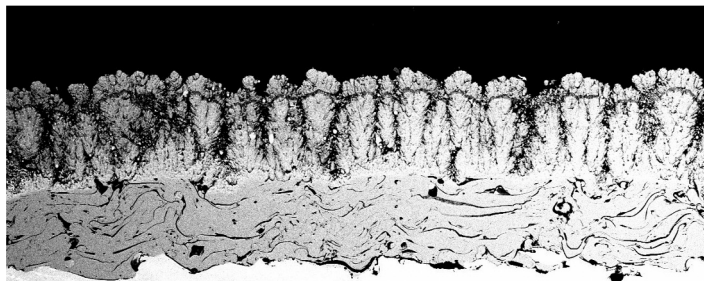

35 NLPM Ar/60 NLPM He

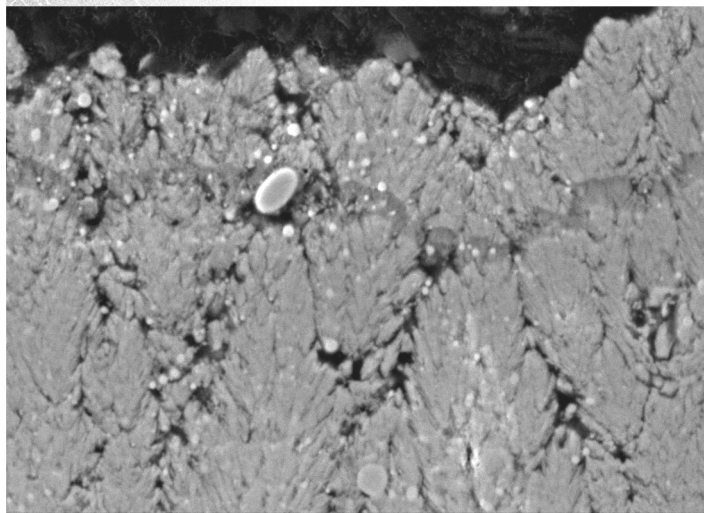
Wpływ mocy palnika

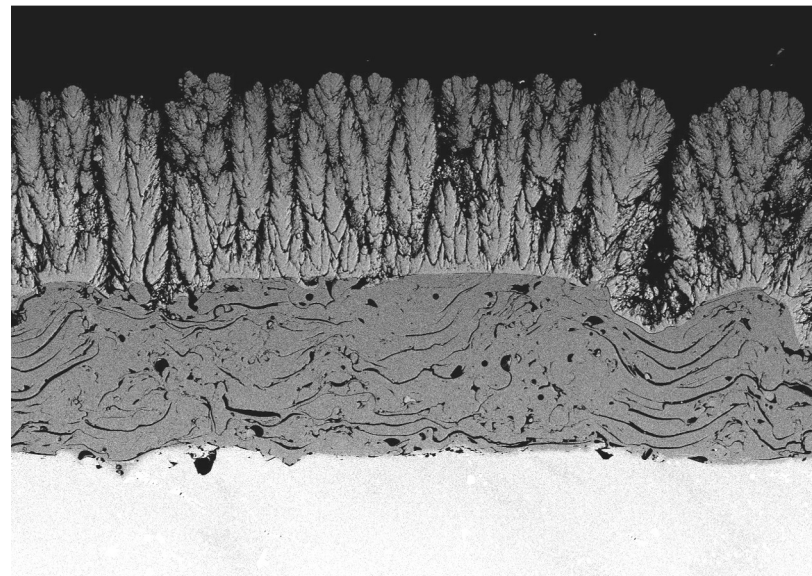
Wpływ mocy palnika

1600 A

S3400 15.0kV 13.6mm x2.00k SE 20.0um

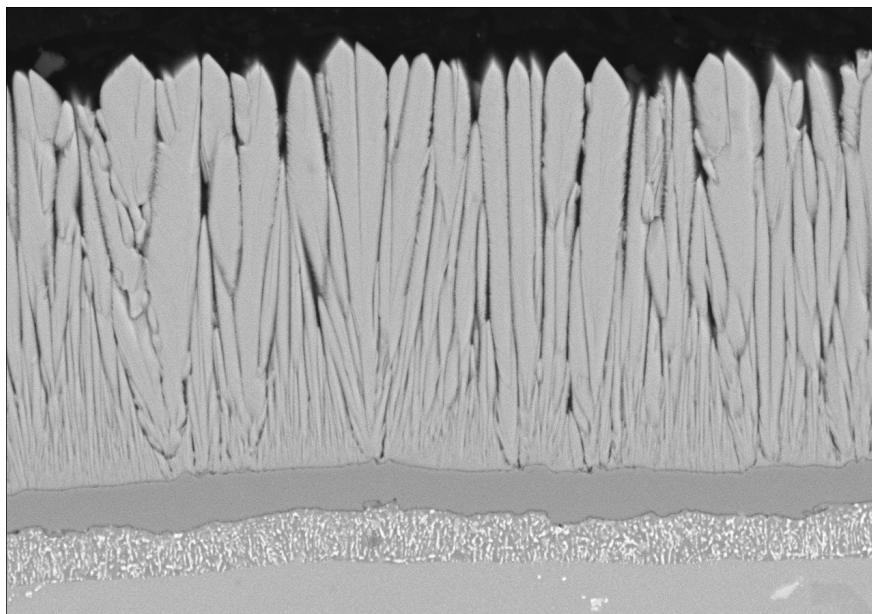
S3400 15.0kV 13.6mm x250 BSE3D 200um

2400 A

Podsumowanie

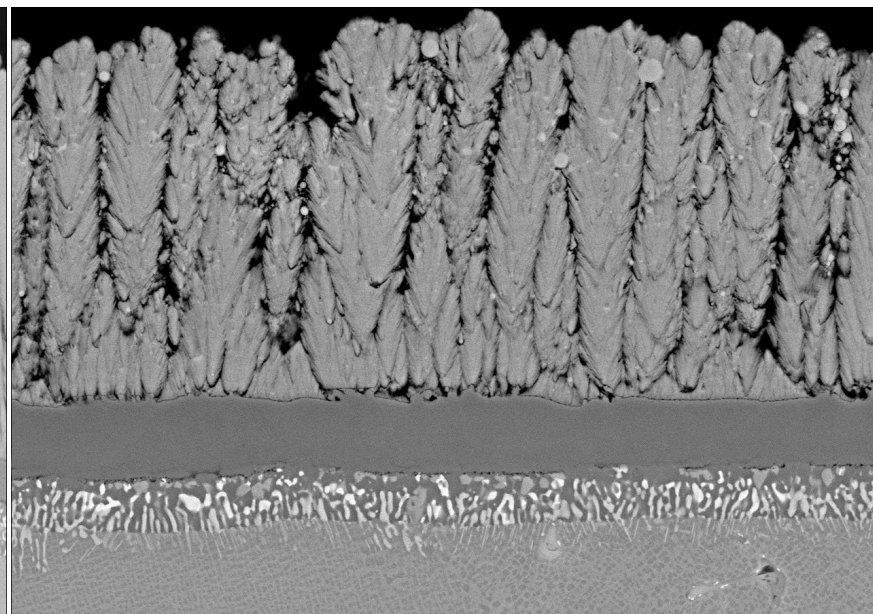
- ❖ Największy wpływ na grubość tworzącej się warstwy ceramicznej mają:
- ❖ ilość podawanego proszku,
- ❖ ciśnienie w komorze roboczej
- ❖ moc palnika.

Przyszłość która nie nadaszeszła

S3400 25.0kV 10.1mm x700 BSE3D

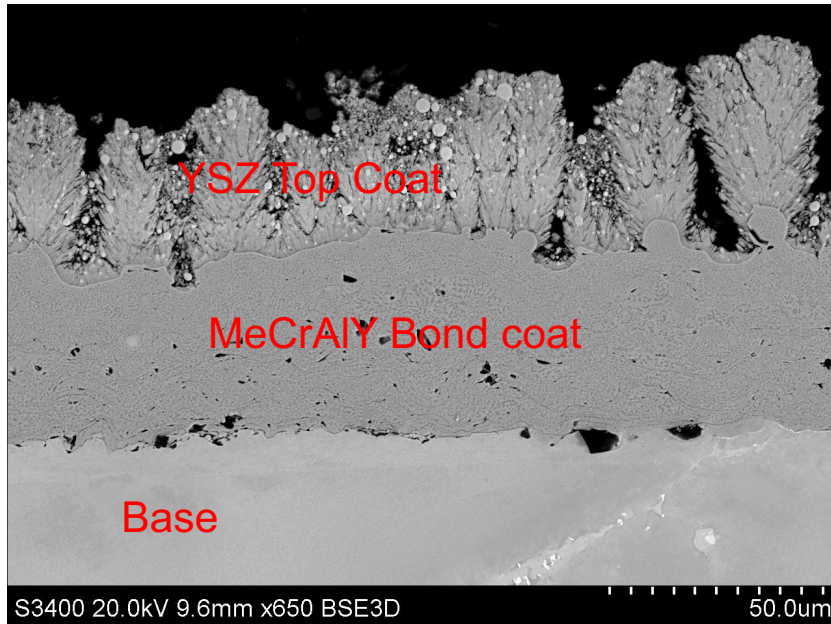
50.0um

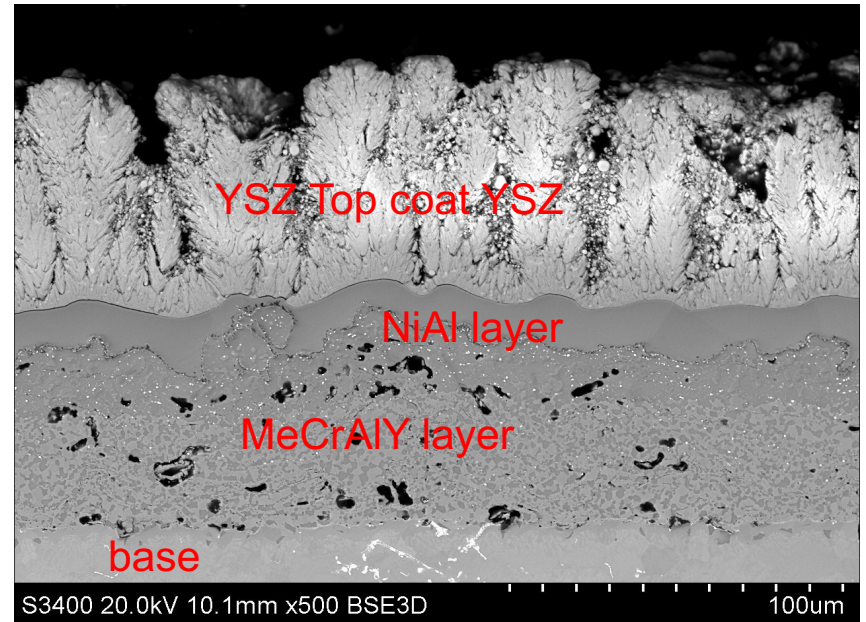
S3400 25.0kV 9.5mm x850 BSE3D

50.0um

Overaluminizing

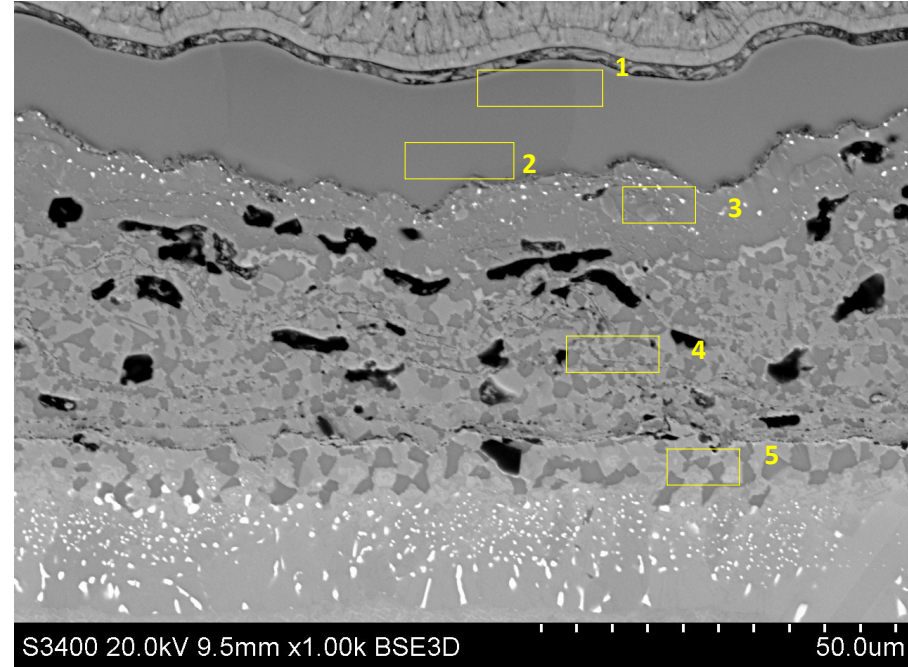
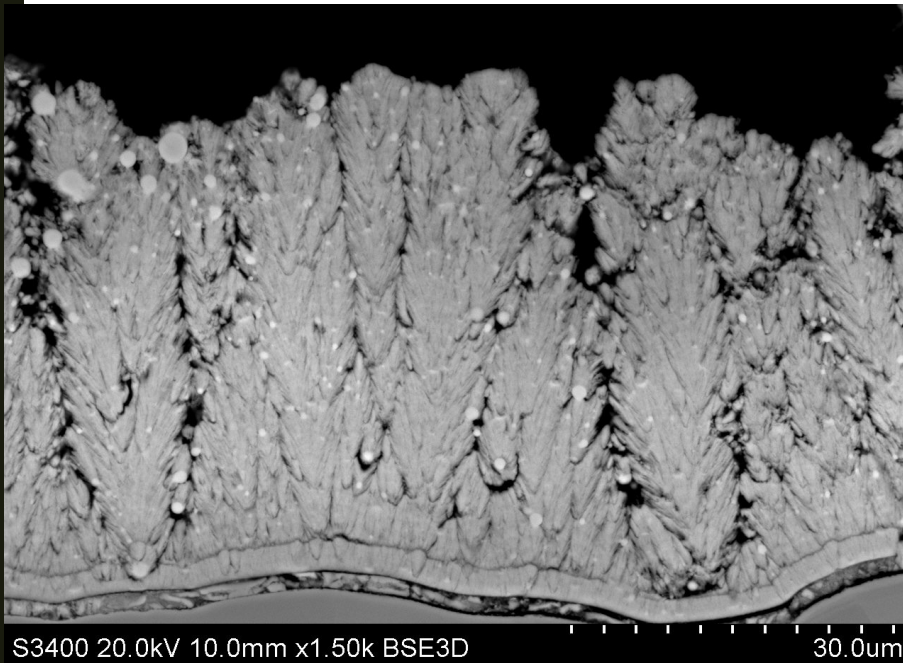
Without aluminizing

After additional CVD aluminizing

Microstructure of TBCs deposited on Rene 80 Ni Superalloy

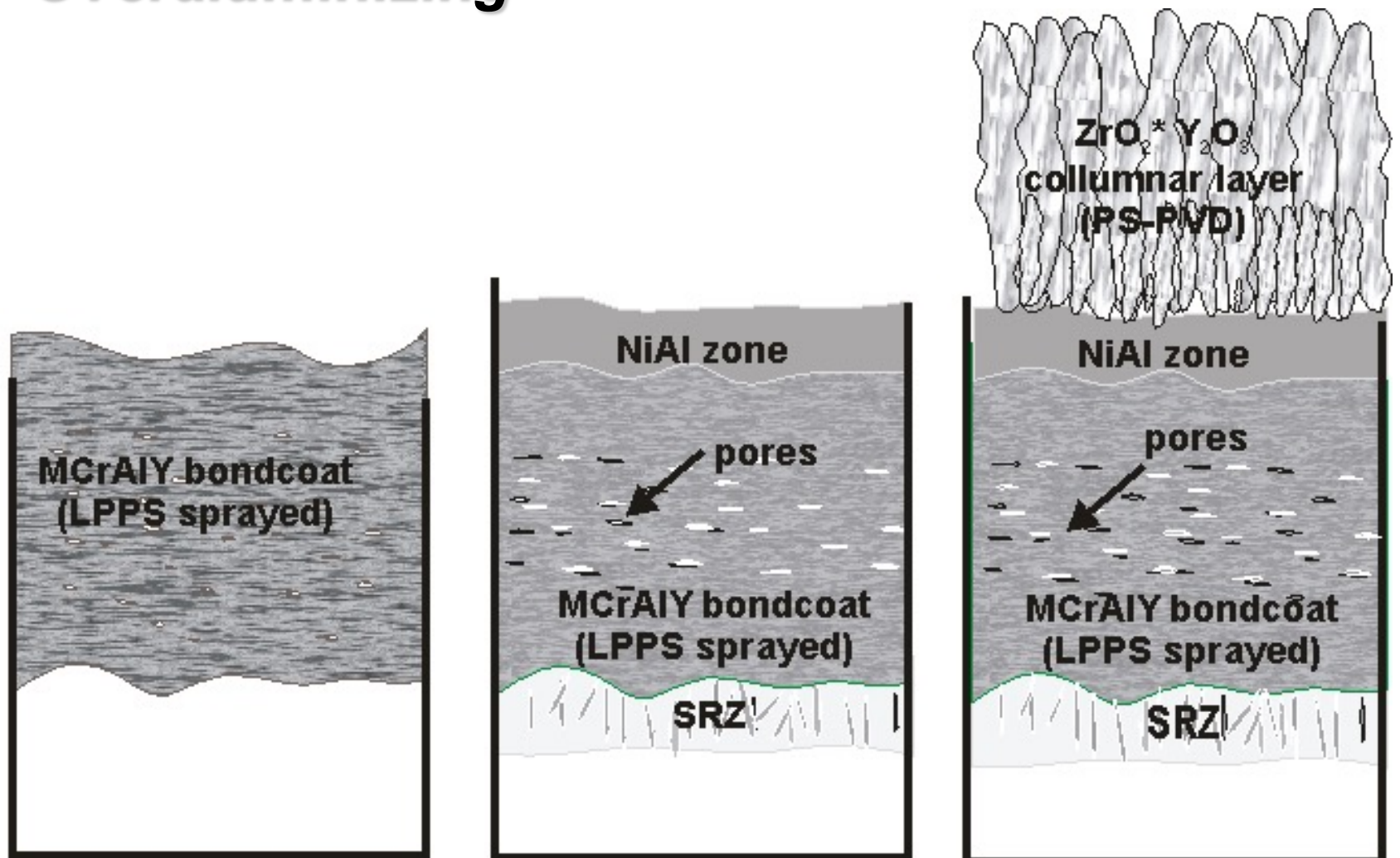
Overaluminizing

<i>Area/ Point</i>	<i>Al</i>	<i>Si</i>	<i>Ti</i>	<i>Cr</i>	<i>Fe</i>	<i>Co</i>	<i>Ni</i>	<i>Y</i>
1	43.64			2.24	1.03	10.10	42.99	
2	36.94	1.43		5.78	0.55	11.87	43.43	
3	26.40	3.66	0.24	24.05		10.79	34.52	0.34
4	24.47	3.37	0.20	16.35	0.57	16.15	38.13	0.76
5	16.94	7.34	2.29	19.97		17.56	35.91	

Microstrutcute of TBCs deposited on CMSX-4 SC Superalloy

Overaluminizing

Surface morphology after 1000h static oxidation test at 1100°C

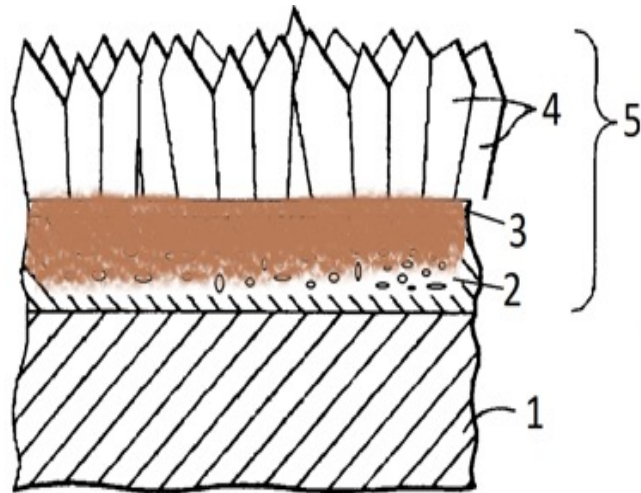

Without aluminizing

After additional CVD overaluminizing

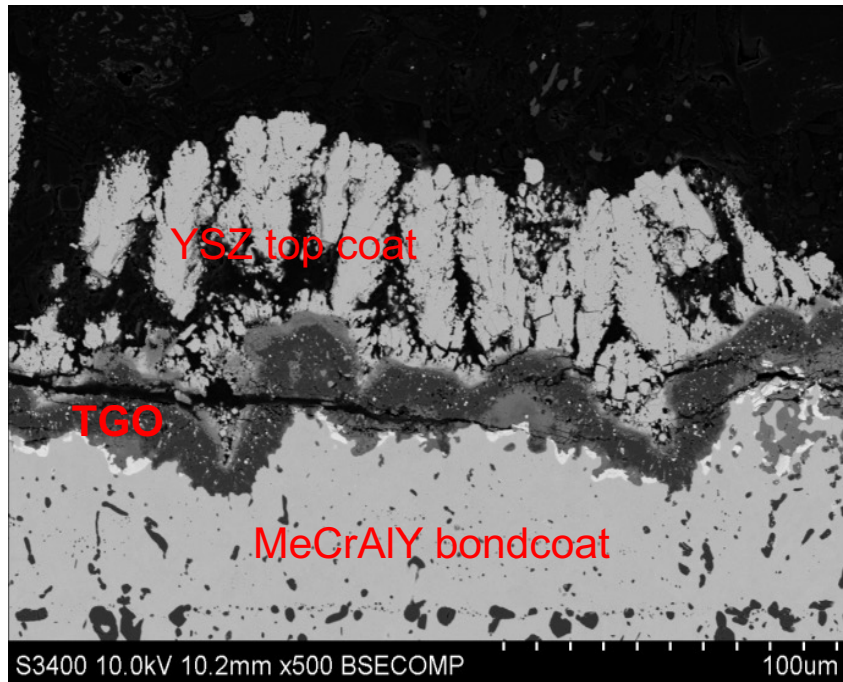
Scheme of TBCs with overaluminized bond coat after oxidation test

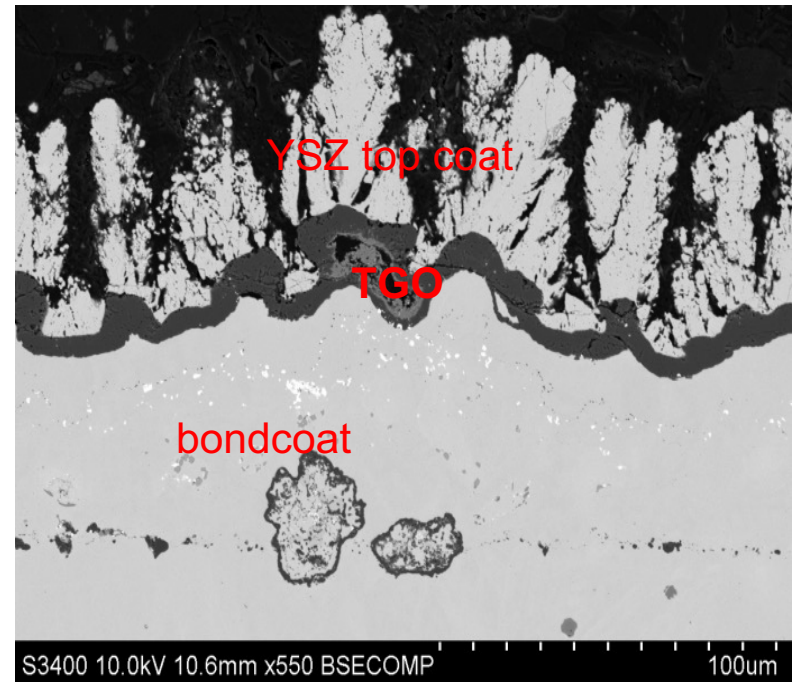
- 1- Base material**
- 2- MCrAlY bond coat**
- 3- Thermally Grown Oxides (TGO)**
- 4- Ceramic coating**
- 5- TBC**

Schemat budowy powłoki po próbie utleniania

Results of isothermal oxidation for 1000h at 1100°C

Without aluminizing

After overaluminizing

The IN 617 base materials